

DOI <https://doi.org/10.51647/kelm.2024.1.16>

CZYNNOŚCI DOCHODZENIOWE W ŚLEDZTWIE DOTYCZĄCYM TORTUR WZIĘTYCH DO NIEWOLI ŻOŁNIERZY I LUDNOŚCI CYWILNEJ NA OKUPOWANYCH TERYTORIACH UKRAINY

Dmytro Grynko

*absolwent wydziału egzekwowania prawa i przeciwdziałania korupcji
Instytutu Prawa im. Księcia Włodzimierza Wielkiego Międzyregionalnej Akademii Zarządzania Kadrami,
pracownik Państwowego Biura Śledczego Ukrainy (Kijów, Ukraina)
ORCID ID: 0009-0006-2063-0028
grinko8889@gmail.com*

Adnotacja. Artykuł naukowy poświęcony jest problematyce specyfiki prowadzenia pilnych czynności dochodzeniowych i środków dochodzeniowych w celu identyfikacji osób podejrzanych, które dopuściły się tortur żołnierzy i ludności cywilnej na okupowanych terytoriach Ukrainy. Należy zauważyć, że naukowcy przestudowali cechy początkowego etapu dochodzeń w sprawie tych zbrodni na wystarczającym poziomie, ale uważamy, że kwestie dalszych działań dochodzeniowych w dochodzeniu w sprawie umyślnych zabójstw żołnierzy podczas działań wojennych nie zostały jeszcze wystarczająco opłacone uwagą naukowców. Należy zauważyć, że w prowadzeniu niektórych czynności dochodzeniowych zidentyfikowano pewne problemy, w szczególności specyfikę oględzin miejsca zdarzenia, oględziny zwłok, przesłuchanie podejrzanych i świadków, eksperyment dochodzeniowy, poszukiwania oraz środki operacyjne służące identyfikacji i zatrzymaniu osób poszukiwanych. Stwierdzono, że prowadząc odrębne czynności dochodzeniowe w ramach śledztwa w sprawie tortur i umyślnych zabójstw personelu wojskowego, należy wziąć pod uwagę, że działalność śledczego odbywa się w specyficznych warunkach śledztwa (sytuacja bojowa, mało czasu na oględziny miejsca wypadku i zwłok), dla którego należy opracować odrębny algorytm postępowania badacza, warunki najnowocześniejszych metod techniczno-organizacyjno-taktycznych utrwalania śladów przestępstwa i ustalania dowodów w postępowaniu karnym.

Słowa kluczowe: czynności śledcze, tortury, morderstwo, umyślne zabójstwo żołnierza i ludności cywilnej, okupowane terytoria Ukrainy.

INVESTIGATIVE ACTION IN THE INVESTIGATION OF TORTURE OF CAPTURED MILITARY SERVANTS AND CIVILIAN PERSONS IN THE OCCUPIED TERRITORIES OF UKRAINE

Dmytro Grynko

*Postgraduate Student at the Department of Law Enforcement and Anti-Corruption Activities of the Institute
of Law named after Prince Volodymyr the Great Interregional Academy of Personnel Management,
employee of the State Bureau of Investigation of Ukraine (Kyiv, Ukraine)
ORCID ID: 0009-0006-2063-0028
grinko8889@gmail.com*

Abstract. The scientific article is devoted to the problems of the specifics of conducting urgent investigative actions and investigative measures to identify suspects who have committed torture of military personnel and civilians in the occupied territories of Ukraine. It is noted that scientists have studied the features of the initial stage of the investigation of these crimes at a sufficient level, but we believe that the issues of further investigative actions in the investigation of intentional killings of servicemen during hostilities have not yet been paid enough attention by scientists. It is noted that certain problems have been identified in the conduct of certain investigative actions, in particular, the peculiarities of the inspection of the scene of the incident, the examination of the corpse, the questioning of suspects and witnesses, the investigative experiment, search and operational measures for the identification and detention of wanted persons. It was concluded that when conducting separate investigative actions in the investigation of torture and intentional killings of military personnel, it is necessary to take into account that the investigator's activities take place in the specific conditions of the investigation (combat environment, little time to inspect the scene of the accident and the corpse), for which a separate algorithm of the investigator's actions should be developed conditions of the latest technical and organizational and tactical methods of recording traces of a crime and establishing evidence in criminal proceedings.

Key words: investigative actions, torture, murder, deliberate killing of a serviceman and civilians, occupied territories of Ukraine.

СЛІДЧІ ДІЇ ПРИ РОЗСЛІДУВАННІ КАТУВАНЬ ПОЛОНЕНИХ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ ТА ЦИВІЛЬНИХ ОСІБ НА ОКУПОВАНИХ ТЕРИТОРІЯХ УКРАЇНИ

Дмитро Гринько

аспірант кафедри правоохоронної та антикорупційної діяльності

Інституту права імені Князя Володимира Великого

Міжрегіональної Академії управління персоналом, співробітник

Державного бюро розслідувань України (Київ, Україна)

ORCID ID: 0009-0006-2063-0028

grinko8889@gmail.com

Анотація. Наукова стаття присвячена проблемам особливостей проведення невідкладних слідчих дій та розшукових заходів встановлення підозрюваних осіб, які скоїли катування військовослужбовців та цивільних осіб на окупованих територіях України. Відзначається, що науковцями на достатньому рівні досліджені особливості початкового етапу розслідування цих злочинів, але нами вважається, що питанням подальших слідчих дій розслідування умисних вбивств військовослужбовців під час бойових дій увага приділялась науковцями ще не на достатньому рівні. Зазначається, що встановлено певні проблеми в проведенні окремих слідчих дій, зокрема, особливості огляду місця події, огляду трупу, допит підозрюваних осіб та свідків, слідчий експеримент, пошукові оперативні заходи встановлення та затримання розшукуваних осіб. Зроблено висновок, що при проведенні окремих слідчих дій при розслідуванні катувань та умисних вбивств військовослужбовців треба враховувати, що діяльність слідчого проходить в специфічних умовах розслідування (бойова обстановка, малий час для огляду місця пригоди та трупа), для чого потрібно розробити окремий алгоритм дій слідчого за умов новітніх технічних та організаційно-тактичних приймів фіксації слідів злочину та встановлення доказів по кримінальному провадженню.

Ключові слова: слідчі дії, катування, вбивство, умисне вбивство військовослужбовця та цивільних осіб, окуповані території України.

Актуальність теми. Державна політика спрямована на демократизацію суспільного життя та передбачає необхідність розширення й збагачення соціально-економічних, політичних і особистих прав, свобод громадян, створення дедалі більш сприятливих умов і гарантій їхньої реалізації. Основою таких гарантій і служить реальне забезпечення права людини на життя. Зокрема, у ст. 3, 27 Конституції України наголошується, що людина, її життя й здоров'я, честь і гідність, недоторканність, і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю (Конституція України, 1996).

Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод у ст. 2 визначає, що право кожного на життя охороняється законом, а ст. 15 вказаної Конвенції забезпечує право на життя, крім випадків смерті внаслідок правомірних воєнних дій. Ця загальнодержавна функція реалізується комплексом відповідних кримінально-правових заходів, ефективність застосування яких визначається невідоротністю покарання за вбивство (Кримінальний кодекс України, 2001; Кримінальний процесуальний кодекс України, 2012). Окупація частини території України представниками т.з. «ДНР» та «ЛНР», а з лютого 2022 року військами РФ, не означає, що Україна «автоматично» не несе жодної відповідальності за порушення прав людини на цій території. Навіть, зважаючи на умови збройного конфлікту, Європейський суд з прав людини визнавав, що «зобов'язання розслідувати існує навіть в складних та небезпечних умовах, включаючи умови військового конфлікту». У тому числі й тоді, коли події, що призвели до необхідності розслідування вбивств військовослужбовців, відбуваються в атмосфері повсюдного насильства і слідчі повинні працювати в умовах перешкод та труднощів, що змушують їх вдаватись до менш ефективних методів розслідування в умовах проведення бойових дій.

Разом із тим, суспільно-політичні й економічні процеси, що відбуваються в Україні зараз, не сприяють зниженню соціальної напруженості. За кримінологічними даними, протягом останніх десяти років на території України відбувається інтенсивна ескалація кримінального насильства. Розвиток ринкових відносин в економіці України супроводжується зростанням тяжких кримінальних злочинів та істотними змінами в структурі й динаміці злочинності.

Крім цього, з 2014 року до цього часу у Донецький та Луганський областях відбуваються антитерористичні заходи з протидії незаконним озброєним формуванням, де в умовах проведення бойових дій залучаються підрозділи збройних сил Міністерства оборони, Міністерства внутрішніх справ, Міністерства надзвичайних ситуацій, Служби Безпеки України.

Виклад основного матеріалу. Одним із проявів цієї негативної тенденції на тимчасово захоплених терористичними угрупованнями частини міст на сході України є значне зростання злочинності в цілому, і збільшення, зокрема, особливо тяжких злочинів проти особи, таких, як умисні вбивства. Так, кількість зареєстрованих вбивств за період проведення бойових дій останні 5 років в Україні збільшилося майже вдвічі. Найбільше їх вчинялося в період 2015-2016 роки, коли відбувався наступ озброєних формувань в містах Дебальцево, Донецьк, Маріуполь, Курахове, Іловайськ та інші. В цей час в ході бойових дій загинули понад 2 тис. чоловіків особового складу Міністерства оборони та Міністерства внутрішніх справ. Військовою прокуратурою зареєстровані кримінальні провадження, але огляд місця події не проводився, експертні

дослідження потерпілих осіб не проведено, місце знаходження більше ніж 600 до цього часу не встановлено. Понад 300 осіб особового складу знаходяться у полоні бойовиків та їх стан правоохоронним органам не відомий.

Поступове звільнення захоплених територій відкриває нові випадки порушень норм міжнародного гуманітарного права, які мають систематичний характер та свідчать про цілеспрямоване нехтування мінімальними стандартами поводження з цивільним населенням в умовах міжнародного збройного конфлікту. Незважаючи на схожість окремих воєнних правопорушень із кримінальними правопорушеннями, не пов'язаними зі збройним конфліктом, суттєві відмінності полягають у предметі доказування, окремих ознаках потерпілого, об'єктивній та суб'єктивній стороні кримінального правопорушення.

Ефективне досудове розслідування воєнних правопорушень, а саме катування та незаконного позбавлення волі або викрадення людини, які вчинялися на окупованих територіях України, спрямоване не лише на поновлення прав постраждалих від окремого правопорушення, але й на фіксацію і доведення повномасштабного використання агресором заборонених методів ведення війни. Зібрані докази можуть бути використані не тільки на національному, але й на міжнародному рівні, тому принциповим є не лише дотримання вимог внутрішнього кримінального процесуального законодавства, але й розуміння та правильне застосування норм міжнародного гуманітарного права.

Військова агресія російської федерації проти України, невиборчі бомбардування, ракетні обстріли, геноцид, екоцид та етноцид призвели до загибелі цивільного населення. За даними з відкритих джерел Управління Верховного комісара ООН з прав людини, станом на 30 жовтня 2023 р. в результаті агресії російської федерації на території України загинули 9177 осіб цивільного населення, з них 535 дітей, поранено 15 993 громадян, з яких 1095 дітей. І це лише офіційно підтверджені дані серед цивільного населення.

Станом на 30 березня 2024 р. Офісом Генерального прокурора України оприлюднено такі дані про правопорушення, вчинені в період широкомасштабної агресії російської федерації проти України: зареєстровано 104 988 воєнних правопорушень. З них: 1) 101 891 – порушення законів і звичаїв війни (ст. 438 КК); 2) 78 – планування, підготовка або розв'язання та ведення агресивної війни (ст. 437 КК); 3) 61 – пропаганда війни (ст. 436 КК); 4) 2958 – інші. Зареєстровано 16 730 злочинів проти національної безпеки України. З них: 1) 5842 – посягання на територіальну цілісність і недоторканість України (ст. 110 КК України); 2) 2652 – державна зрада (ст. 111 КК України); 3) 6195 – колабораційна діяльність (ст. 111-1 України); 4) 880 – пособництво державі-агресору (ст. 111-2 КК України); 5) 76 – диверсія (ст. 113 КК України); 6) 1085 – інші.

На Київщині, Херсонщині, у Запорізькій та Харківській областях з лютого 2022 р. правоохоронні органи виявили 1332 тіла мирних жителів, яких вбили російські окупанти, після звільнення Херсонської області встановлено 2370 вбитими цивільних осіб, знайдено 23 приміщення, де катували людей, в тому числі 5 катівень, в яких тримали та катували неповнолітніх дітей. На жаль, досі знаходяться тіла вбитих людей, більшість з них вбиті зі стрілецької, або автоматичної, або снайперської зброї. Останнє поховання виявлене у квітні 2023 р., де 7 людей було страчено. У жертв прострілені коліна та голови. Усі вбиті особи виявилися цивільними людьми. За інформацією ювенальних прокурорів, більше ніж 1619 дітей постраждали в Україні внаслідок повномасштабної збройної агресії російської федерації. Станом на ранок 30 березня 2024 року за офіційною інформацією ювенальних прокурорів 503 дитини загинули та понад 1116 отримали поранення різного ступеня тяжкості.

Ці цифри не остаточні. Триває робота з їх встановлення в місцях ведення бойових дій, на тимчасово окупованих та звільнених територіях. Найбільше постраждало дітей у Донецькій області – 485, Харківській – 299, Київській – 129, Херсонській – 122, Запорізькій – 99, Миколаївській – 97, Дніпропетровській – 95, Чернігівській – 71, Луганській – 67. До Росії депортовано понад 16 тис. дітей. Вдалося повернути 307 з них. Росіяни викрадають українських дітей і знімають з ними відео сексуального характеру. На сайтах російських телеграм-каналів за дітей з України для сексуальної експлуатації, які «скоро підуть до школи» пропонують 250 тис. рублів (130 тис. грн). У листуванні вказано, що діти з України та не мають родичів. Також на російському сайті «Усиновлення в Московській області» опубліковано фотографії 114 дітей, вивезених з Херсонщини.

Палата попереднього провадження Міжнародного кримінального суду 17 березня 2023 р. видала ордери на арешт президента РФ Володимира Путіна та російської уповноваженої з прав дитини Марії Львової-Белової. Обоє підозрюють у незаконному примусовому переміщенні українських дітей, які відбувалися з 24 лютого 2022 р.

В останні роки досить продуктивним виявився системно-діяльнісний підхід у вивченні як злочинної діяльності, так і діяльності з розслідування злочинів, що знайшло своє відображення в наукових працях криміналістів України та інших держав. Важливу роль у підвищенні ефективності розкриття умисних вбивств військовослужбовців під час проведення бойових дій покликані відігравати наукові дослідження, серед яких варто спиратися на дослідження наступних науковців: В.П. Бахіна, А.Ф. Волобуєва, В.Г. Гончаренка, В.А. Журавля, Г.О. Зоріна, А.В. Іщенко, Н.І. Клименко, А.М. Кислого, І.І. Когутич, О.Н. Колесниченко, В.О. Коновалової, В.С. Кузьмічова, В.К. Лисиченка, В.Г. Лукашевича, Г.А. Матусовського, В.О. Образцова, О.С. Саїнчина, М.В. Салтєвського, В.В. Тищенко, В.Ю. Шепітька та ін.

Розробляючи методику розслідування кримінальних правопорушень, О.С. Саїнчин запропонував умовно поділити їх на такі, які вчиняються у умовах очевидності та неочевидності (Саїнчин, 2018). Вказані умовності нами також враховані при дослідженні катувань військовослужбовців, які скоєнні при проведенні бойових дій.

Катування військовослужбовців та цивільних осіб, які вчинені в умовах очевидності, насамперед характеризується умисно на побутовому підґрунті, помсти, особистих неприязних стосунках між військовими, військовими та цивільними особами. Звичайно такі злочини вчиняються без підготовки та ситуативні за характером. Місцем злочину, як правило, найчастіше є тимчасове житло військових, місця бойового чергування тощо. Часто є свідки та очевидці убивства військовослужбовця. Значна частка цих злочинів відбувається у темну частину доби (вечірній і нічний час), причому нерідко у стані алкогольного сп'яніння та на побутовому підґрунті. Отож, виявлення у тимчасовому житлі трупа військовослужбовця з ознаками насильницької смерті може бути підґрунтям для висування та розробки робочої версії про те, що вбивця з кола оточення потерпілого (Синеокий, 1999; Клименко, Янчук, 2003).

Місце скоєння катування та вбивства, а також місце виявлення трупу частіше за все співпадають. Обстановка скоєння катування та вбивства не спотворюється, знаряддя вбивства та сліди підозрюваним не знищуються. Має місце каяття підозрюваного або його явка з провинною. Розслідувати вбивства зазначеної категорії для слідчого та процесуального керівника не складно, протидія розслідуванню виявляється на дуже низькому рівні, або зовсім відсутня.

По-іншому, за умов кримінального процесу та криміналістики, треба відноситися до катувань та умисних вбивств, **які скоєні в умовах неочевидності**. Треба вважати, що це катування та вбивства, які скоєні з наступним переховуванням тіла потерпілого, намаганням злочинця знищити як сліди злочину, так і сам труп (Синеокий, 1999; Клименко, Янчук, 2003; Тацій, Панова, Шепітько, Коновалов, 2003).

Також ця група вбивств характеризується такими ознаками:

- труп військовослужбовця виявлено поза тимчасовим житлом (в лісополосах, полі, лісі, на берегах чи у водоймах, інших приміщеннях тощо); причому особа потерпілого не встановлена, або встановлення потребує тривало часу;

- відсутні очевидці та свідки, немає даних про особу підозрюваного у цьому злочині.

Більш складною обставиною є встановлення особи загиблого в ході бойових дій, коли смерть військового настала від вибуху і є останки трупу, або труп повернутий бойовиками через декілька днів після бойових дій, для чого особливо проведено дослідження основних складових криміналістичної характеристики вбивств військовослужбовців (Хань, 2003; Шепітько, 2001).

Спосіб підготовки, вчинення та приховування. Способи підготовки до катування та вбивства військовослужбовця аналогічні майже до усіх категорій умисних вбивств. Вони надзвичайно різноманітні: використання вибухових пристроїв, вогнепальної і холодної зброї, використання важких предметів, зашморгу, приготування горючих засобів та ін. За способом вчинення злочину з певною достовірністю можливо обрати характеристики особи злочинця, що вказуватимуть на нього та будуть підґрунтям для формування робочих версій щодо вбивці, способу та мотивів вбивства.

Спосіб приховування. Найчастіше використовуються наступні способи:

приховування та знищення знарядь та слідів злочину;

- спроби інсценування вбивства під самогубство, нещасний випадок чи хворобу;

- знищення трупа чи його частин (розчинення у хімічно агресивних середовищах, утоплення, закопування, спалювання);

- фрагментація та спотворення тіла з метою створення суттєвих перешкод для визначення особи убитого; розробка фальшивого алібі під бойові втрати (Тацій, Панова, Шепітько, Коновалов, 2003).

Такі дії злочинця обумовлені намаганням приховати ознаки причетності до цього злочину. Провину підозрюваний не визнає, наполягає на своєму алібі, доказів в кримінальному провадженні є недостатньо, слідчий та прокурор відчувають протидію з боку підозрюваного, його співслужбовців та командування військового підрозділу, де він або потерпілий проходили військову службу.

Місце, час, обстановка злочину. У значній частині випадків злочинець вчиняє катування та вбивство, коли немає поруч нікого, обирає темну частину доби. Місце вбивства: різноманітні приміщення чи місцевість проведення бойового чергування, відпочинку, пересування або ж транспорт (авіа, мото, наводний, автомобільний, залізничний тощо). Можливе вбивство в період обстрілу бойових позицій, ротації та переміщення бойових частин.

«Слідова картина» катування та вбивства (сліди злочину). «Слідову картину» створюють всі обставини і сліди вбивства. Для відтворення подій чи створення ймовірної моделі та механізму злочину необхідні найбільш повне виявлення всіх обставин та слідів, проведення ґрунтовного їх аналізу з урахуванням взаємозв'язків з метою встановлення особи злочинця, потерпілого та всіх обставин вчиненого убивства.

Особа злочинця (цивільна особа або військовий армії РФ). Портрет злочинця, залежно від наявності прямого умислу на вбивство, матиме принципово різний характер. Особа, яка вбила військовослужбовця умисно, загалом характеризується негативно, має такі риси як агресивність (до військових, до держави України взагалі), жорстокість, егоїзм, цинізм тощо. Серед цих осіб нерідко приховані ознаки психічних розладів, психічних відхилень чи декомпенсації акцентуацій характеру. Дослідження слідів та обставин злочину можуть вказувати на продуманість дій та підготовку, наявність певних фахових знань та навичок, фізичні (силу, гнучкість тощо) та інтелектуальні характеристики. Якщо мало місце вбивство з необережності, злочинці, як правило, не мають таких характеристик.

Особа потерпілого (суто військовослужбовці та цивільні особи). Характеристики особи потерпілого можуть вказувати на вбивцю, тому детальне дослідження кола зв'язків потерпілого та характеру їх взаємодії

матиме важливе значення для встановлення підозрюваного у вчиненні злочину, виявлення мотивів та обставин. Якщо можливо вважати, що першочерговий етап розслідування умисних вбивств військовослужбовців науковцями розроблений на достатньому рівні, то **подальший етап розслідування цих злочинів**, на нашу думку потребує додаткового наукового осмислення та практичної доробки, що є актуальним та залишається предметом нашого дослідження, в рамках цієї статті.

У подальшому розслідування убивства військовослужбовця переходить у етап, коли притягують підозрюваного, пред'являють підозру у вчиненні катування та вбивства у порядку статей 276-279 КПК України та негайно слідчий зобов'язаний провести його допит (Шепітько, 2001; Про оперативну-розшукову діяльність, 1992; Про організацію взаємодії органів досудового розслідування з іншими органами та підрозділами внутрішніх справ у попередженні, виявленні та розслідуванні кримінальних правопорушень, 2012). Насамперед слід встановити, чи визнає підозрюваний провину у висунутому обвинуваченні, після чого пропонують надати показання по суті висунутої підозри (ст. 224 КПК України). Позиція підозрюваного на допиті може мати наступні варіанти: 1) підозрюваний відмовляється давати показання і відповідати на запитання, посилаючись на ст.63 Конституції України; 2) підозрюваний визнає себе винним частково в готовий давати покази лише ті, які він зазначає; 3) підозрюваний повністю визнає вину та дає правдиві покази, виказуючи готовність співпрацювати зі слідством, сподіваючись на пом'якшення покарання (ч. 1 п. 1 ст. 66 Кримінального Кодексу (КК) України); 4) підозрюваний не визнає вину, але згоден давати покази (Кримінальний кодекс України, 2001; Тація, Панова, Шепітько, Коновалов, 2003).

Висновки. Виконуючи завдання статті 2 Кримінального процесуального кодексу України щодо швидко і повно розкриття злочинів (катувань та вбивств військовослужбовців) і встановлення осіб винних у скоєнні злочину, необхідно враховувати кримінально-правові, кримінально-процесуальні та криміналістичні особливості обставин кожного вбивства. Наукою криміналістикою розроблені досить повні методичні характеристики напрямів розслідування вбивства у різних слідчих ситуаціях з використанням певних алгоритмів слідчих дій та оперативно-розшукових заходів. Треба враховувати певну обстановку скоєння вбивства та специфічного об'єкта та суб'єкта злочину (спеціальні суб'єкти – військовослужбовці, полонені та цивільні особи).

Крім цього вважається, що при проведенні окремих слідчих дій при розслідуванні катувань та умисних вбивств військовослужбовців треба враховувати, що діяльність слідчого проходить в специфічних умовах розслідування (бойова обстановка, малий час огляду місця пригоди та трупа), для чого потрібно розробити окремих алгоритм дій слідчого за умов новітніх технічних та організаційно-тактичних прийомів фіксації слідів злочину та встановлення доказів по кримінальному провадженню.

Список використаних джерел:

1. Клименко Н.І., Янчук О.А. Наукове забезпечення розслідування злочинів. *Право України*. 2003. № 1. С. 95.
2. Конституція України: від 28 червня 1996 р.
3. Кримінальний кодекс України: від 5 квітня 2001 року № 2341-III.
4. Кримінальний процесуальний кодекс України: від 13 квітня 2012 р. № 4651-VI.
5. Настільна книга слідчого: за ред. В.Я. Тація, М.І. Панова, В.Ю. Шепітько, В.О. Коновалова. К.: Національна Академія України імені Ярослава Мудрого. 2003. 715 с.
6. Про оперативну-розшукову діяльність: Закон України від 2 лютого 1992 року. *Відомості Верховної Ради України*. 1992. № 22. Ст. 303.
7. Про організацію взаємодії органів досудового розслідування з іншими органами та підрозділами внутрішніх справ у попередженні, виявленні та розслідуванні кримінальних правопорушень: наказ МВС України від 14 серпня 2012 року № 700. *Офіційний вісник України*. 2012. № 84. Ст. 3408.
8. Саїнчин О.С. Кримінально-правова характеристика та основи розслідування умисних вбивств. Херсон-Одеса: Гельветика, 2018. 928 с.
9. Салтєвський М.В. Взаємодія слідчого з працівниками підрозділів, які здійснюють оперативно-розшукову діяльність. *Вісник Львівського університету. Серія «Юридична»*. 2013. № 57. С. 315–321.
10. Синєокий О.В. Планування та організація розслідування кримінальних справ про умисні вбивства, які скоєні в умовах неочевидності. Науково-практичне видання для прокурорів. Слідчих та оперативних працівників карного розшуку (монографія). Запоріжжя: Дике Поле, 1999. С. 27–31.
11. Хань Г.А. Проблеми планування та організації розслідування злочинів в ОВС. Використання сучасних досягнень криміналістики у боротьбі зі злочинністю: *матеріали 3-ї міжвуз. наук.-практ. конф. студентів, курсантів і слухачів (Донецьк, 28 березня 2003 р.)*. Донецьк, 2003. С. 132–133.
12. Шепітько В.Ю. Криміналістика: енцикл. словник (українсько-російський і російсько-український); за ред. В.Я. Тація. Х.: Право, 2001. 560 с.

References:

1. Klimenko, N.I., Yanchuk, O.A. (2003). Naukove zabezpechennya rozsliduvannya zlochiniv [Scientific provision of crime investigation.]. *Pravo Ukraini*. № 1. pp. 95 [in Ukrainian].
2. Konstytutsiia Ukrainy [Constitution of Ukraine]: vid 28 chervnia 1996 r. [in Ukrainian].
3. Kriminal'nij kodeks Ukraini [Criminal Code of Ukraine]: vid 5 kvitnia 2001 roku № 2341-III. [in Ukrainian].
4. Kriminal'nij procesual'nij kodeks Ukraini [Criminal Procedure Code of Ukraine]: vid 13 kvitnia 2012 r. № 4651-VI. [in Ukrainian].

5. Tacii, V.YA., Panova, M.I., SHepit'ko, V.YU., Konovalov, V.O. Nastil'na kniga slidchogo [Desk book of the investigator]. K.: Nacional'na Akademiya Ukraini imeni YAroslava Mudrogo. 2003. 715 p. [in Ukrainian].
6. Pro operativnu-rozshukovu diyal'nist' [On operative and investigative activity]: Zakon Ukraini vid 2 lyutogo 1992. *Vidomosti Verhovnoi Radi Ukraini*. 1992. № 22. pp. 303 [in Ukrainian].
7. Pro organizaciyu vzaemodii organiv dosudovogo rozsliduvannya z inshimi organami ta pidrozdilami vnutrishnih sprav u poperedzhenni, viyavlenni ta rozsliduvanni kriminal'nih pravoporushen' [On the organization of cooperation of pretrial investigation bodies with other bodies and units of internal affairs in the prevention, detection and investigation of criminal offenses]: nakaz MVS Ukraini vid 14 serpnia 2012 № 700. *Oficijnij visnik Ukraini*. 2012. № 84. pp. 3408 [in Ukrainian].
8. Sainchin, O.S. (2018). Kriminal'no-pravova charakteristika ta osnovi rozsliduvannya umisnih vbivstv [Criminal law characteristics and the basics of the investigation of intentional murders]. Herson-Odesa : Gel'vetika, 928 p. [in Ukrainian].
9. Saltevs'kij, M.V. (2013). Vzaemodiya slidchogo z pracivnikami pidrozdiliv, yaki zdijсныuyut' operativno-rozshukovu diyal'nist' [The interaction of the investigator with the employees of the divisions that carry out operative and investigative activities]. *Visnik L'vivs'kogo universitetu. Seriya «YUridichna»*. №. 57. pp. 315–321 [in Ukrainian].
10. Sineokij, O.V. (1999). Planuvannya ta organizaciya rozsliduvannya kriminal'nih sprav pro umisni vbivstva, yaki skoeni v umovah neochevidnosti [Planning and organization of investigation of criminal cases of intentional murders committed in conditions of non-obviousness]. Naukovo-praktichne vidannya dlya prokuroriv. Slidchih ta operativnih pracivnikov karnogo rozshuku (monografiya). Zaporizhzhya: Dike Pole, pp. 27-31 [in Ukrainian].
11. Han', G.A. (2003). Problemi planuvannya ta organizacii rozsliduvannya zlochiniv v OVS [Problems of planning and organizing the investigation of crimes in the Ukrainian Armed Forces]. Viktoristannya suchasnih dosyagnen' kriminalistiki u borot'bi zi zlochinnistyu: *materiali 3-i mizhvuz. nauk.-prakt. konf. studentiv, kursantiv i sluhachiv (Donec'k, 28 bereznia 2003. Donec'k*, pp.132–133 [in Ukrainian].
12. Hepit'ko, V.Yu. (2011). Kriminalistika: encikl. slovnik (ukrains'ko-rosijs'kij i rosijs'ko-ukrains'kij) [Forensics: encyclopedia. dictionary (Ukrainian-Russian and Russian-Ukrainian)]. H.: Pravo, 560 p. [in Ukrainian].